

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1941

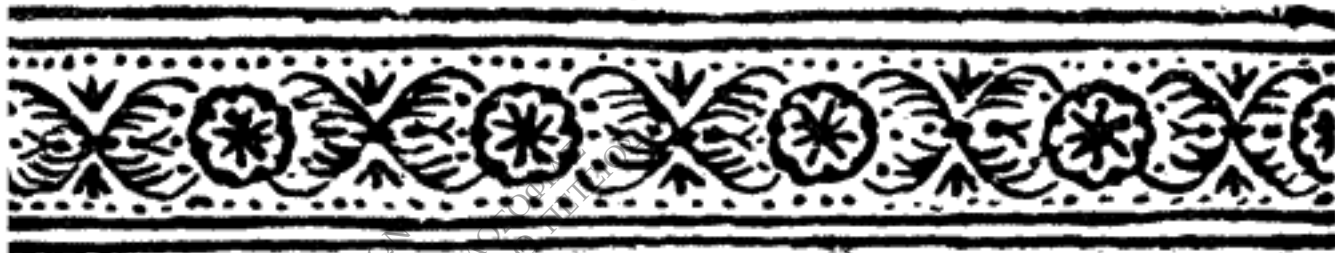
ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

38 — ΣΤΑΔΙΟΥ — 38

ΑΘΗΝΑΙ

Ο ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ
ΤΟΥ FR. HOELDERLIN " ΜΕΝΩΝΟΣ, ΘΡΗΝΟΣ ΔΙΟΤΙΜΑΣ ..

Χωρίς τὸ ἀξιόλογο ἄρθρο τοῦ Κυρίου Παναγ. Κανελλοπούλου γιὰ τὸν Χαίλδερλιν (βλ. « Νέα Ἑστία » 1 Αὐγούστου 1941) δὲν θ' ἀποφάσιζα τὴν παράφρασι ἑνὸς ἐκτενοῦς ποιήματος τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ποιητῆ. Θέλησα νὰ ὀλοκληρώσω τὴν ἐκλαϊκευτικὴ τοῦ ἁρθρου προσπάθεια μὲ ἕνα ζωντανὸ δεῖγμα τῆς δημιουργίας του. Γιὰ τοῦτο ὀφείλω χάριτες στὸν συγγραφέα τῆς μελέτης. Πάντοτ' ἔκρινα πὼς τὸ ἔργο τοῦ μεταφραστῆ ξένων λογοτεχνημάτων, ἀχάριστο ἀπὸ φύσεώς του, ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀνιδιοτελείας: ὁ μεταφραστὴς κατάγει μεγάλη νίκη κατὰ τοῦ ἐγωισμοῦ του. Κανένα νόημα δὲν ἔχει ἡ μετάφρασις ἑνὸς ξένου ἀριστουργήματος, πλὴν ἑνός: τῆς εὐχαριστήσεως ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν σκέψι, πὼς ἕνα ἐντόπιο κοινὸ θὰ μπορέση ν' ἀπολαύσῃ κατὰ κάποιον βαθμὸν, νὰ πάρῃ ἔστω μιὰν ἰδέα, ἀπὸ κάτι ὠραῖο, ποῦ, ἄλλως, θὰ τὸ ἔστερείτο. Πέραν ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀλτρουιστικὸ κίνητρο, ἡ μετάφρασις δὲν προσφέρει στὸν ἐργάτη τῆς κανένα ὄφελος. Καὶ ἐξηγοῦμαι: 1) Ἐν' ἀριστούργημα ξένης λογοτεχνίας δὲν μπορεῖ ποτέ ν' ἀποδοθῆ τόσο τέλεια, ὥστε νὰ μὴ χάσῃ κανένα μέρος τῆς σαγήνης του. Ἡ ἀδυναμία αὐτὴ εἶναι πάντοτε πηγὴ αἰσθητικῆς λύπης γιὰ τὸν μεταφραστῆ. 2) Ἄμα ἐπικοινωνήσῃ κανεὶς ὡς ἀναγνώστης ἀπ' εὐθείας μὲ τὸ ξένο κείμενο τοῦ λογοτεχνήματος καὶ ἀπολαύσῃ ἀπὸ τὴν πηγὴ του τίς ἡδονές ποῦ περιέχει ἢ τελειότητα, ἐξαντλεῖται ἢ ψυχικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπαφὴ εἰς τὴν στιγμή τῆς ἀξέχαστης πλέον ἀπολαύσεως· δηλαδὴ κάθε περαιτέρω ἐπεξεργασία δὲν μπορεῖ πλέον ν' ἀποφέρῃ δυνατότερη συγκίνησι. 3) Νὰ εἰπῶ πὼς φροντίζω νὰ προπαγανδίσω τὴν δόξα τοῦ ξένου ποιητῆ, τὸ νομίζω κενὸ καύχημα, γιατί ἔχω τὴν γνώμη, πὼς ὁ φόρος τιμῆς μας εἶναι πλήρως ἀποδομένος τὴν στιγμή τοῦ ψυχικοῦ ἐνθουσιασμοῦ μας. Δὲν περιμένει ἀπὸ μᾶς καλλίτερης ποιότητος ἐκτίμησι ἀπ' αὐτὴν. Ἐμεῖς γινόμεσθε συμμέτοχοι τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξας τῶν μεγάλων, ὅταν τοὺς πλησιάζουμε καὶ δεχόμεθα τὰ δῶρα τους, ἐνῶ ἐκεῖνοι δὲν ἔχουν τὴν ἀνάγκη μας. 4) Γιὰ ν' ἀσχοληθῆ κανεὶς μὲ τὴν μετάφρασι ἑνὸς ἀριστουρ-

γήματος, πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ ἴδιος κατὰ κάποιον βαθμὸν δημιουργικὸς καλλιτέχνης, γιατί ἄλλως θὰ κινδύνευε νὰ περιορίσῃ τὴν ἀπασχόλησί του σὲ ἀπλὴ σχολικὴ ἢ, τὸ χειρότερο, σχολαστικὴ ἐργασία. Εἶναι δύσκολο ἔργο ἢ προσπάθεια ν' ἀποδώσῃ τις πηγές τῆς αἰσθητικῆς ἀπολαύσεως κατὰ τρόπο ποῦ, καὶ στὴ γλῶσσα σου, νὰ παρέχωνται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐξίσου, ὅπως καὶ στὴν γλῶσσα τοῦ κειμένου των: ὄφος καὶ μορφή καὶ σύνθεσις νὰ μεταγλωττισθοῦν μὲ τρόπο ποῦ νὰ παρέχῃ αἰσθητικὴς ἀναλογίες στὴν ξένη γλῶσσα, καὶ λεπτὴ κατανόησι ἀπαιτεῖ καὶ δεξιότητα δημιουργοῦ, καὶ μάλιστα δημιουργοῦ ὄχι ἀφημένου ἐλεύθερου στὴν ἐμπνευσί του, ἀλλὰ « διευθυνομένου » ἀπὸ ἀλλότριον κείμενο. Τὸν καιρὸ λοιπὸν ποῦ θὰ διαθέσῃ ὁ μεταφραστὴς γιὰ τὰ δύσκολα αὐτὰ πειράματα, τὸν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὴ δική του ἐμπνευσι καὶ δημιουργία, καὶ κατὰ τοῦτο ὑπάρχει δόσις θυσίας.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους χαρακτηρίσα γιὰ ἀχάριστο καὶ ἀνιδιοτελὲς τὸ ἔργο τοῦ μεταφραστῆ.

..*

Παρ' ὅλα αὐτὰ ἐντούτοις ἀποφάσισα νὰ παραφράσω κατὰ τὸν πλέον εὐσυνειδητὸ τρόπο ἕνα ἐκτενὲς ποίημα τοῦ Χαίλδερλιν, τῆς ἐποχῆς τῆς πλήρους δημιουργικότητός του, τοὺς « Θρήνους τοῦ Μένωνος διὰ τὴν Διοτίμα » (« Menons Klagen um Diotima »), ποῦ τὸ βρῖσκω, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη καὶ μὲ τὸ πρῶτο ἐμφανῆ λυρικὴ του ἀξία καὶ τὴν ἰεντέλεια τῆς μορφῆς, χαρακτηριστικώτατο τῆς συνισταμένης ὄλων τῶν πολυσύνθετων ἀλλ' ἁρμονικώτατα συνθεμένων πτυχῶν τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητῆ.

Προσθέτω τίς ἐξῆς ἀπαραίτητες κριτικὲς παρατηρήσεις μου:

1) Μειώνομε πολὺ τὴν ἱκανότητά μας ὡς δεκτῶν τῆς Μούσης τοῦ Χαίλδερλιν, ἂν τὸν θεωρήσουμε μονάχα σὰν λυρικὸ ποιητῆ, σὰν Γερμανὸ ρωμαντικὸ ποιητῆ τοῦ 18ου αἰῶνα. Ὁ Χαίλδερλιν εἶναι ποιητῆς « λειτουργικῆς », « μυστηριακῆς », μὲ τὴν πανάρχαιαν ἔννοια τοῦ ἔνθεου ἱεροφάντη. Δη

λαδή, μεστός από πίστι πρὸς τις πανάρχαιες προελληνικές και ἑλληνικές λατρείες, ὅπως ἐξεδηλοῦντο κυρίως ἀπὸ τις ὄρφικες μνήμες και τοὺς ἐπτά σοφούς, εἶναι και ὁ ἴδιος ποιητὴς - φιλόσοφος προσωκρατικός, πιστός χρησιμωδός, πού λατρεύει ἀπὸ τὰ μύχια τῆς ψυχῆς του τις «παγκόσμιες», δηλαδή τις πλανητικές, τις ἀστρικές δυνάμεις τῆς Δημιουργίας, τὸν Αἰθέρα, τὸ Πῦρ, τὴ Γῆ, τὸ Στερέωμα, με τὸν τρόπο τοῦ Ἄναξιμανδρου, τοῦ Ἡράκλειτου, τοῦ Ἐμπεδοκλή, πρὸς τις ὁποῖες τὸν ἤγαγε θαυμαστή ἀφομοιωτική ἐνόρασι και ψυχικός σπάνιος προσανατολισμός. Βέβαια δὲν θὰ καρποφοροῦσε ἡ ἐνστικτώδης αὐτὴ προδιάθεσις, χωρὶς τις λεγόμενες κλασικές σπουδές του (ἔστω και ἂν ἐδῶ λιγώτερο παρά ποτὲ ταιριάζει ὁ ὄρος «κλασικές») και χωρὶς τὸ ἐξαπλωμένο πνεῦμα τοῦ Φωτισμοῦ και τῆς Ἀναγεννήσεως (1).

2) Ἡ ἐπίμονη ἐμφάνισις τῆς Διοτίμας στὴν «λειτουργική» δημιουργία τοῦ Χαίλδερλιν εἶναι στοιχεῖο πού ἔρχεται σὲ πλήρη ἀντίθεσι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς προηγούμενης ψυχικῆς διαθέσεως, και τοῦτο πρέπει νὰ κατανοηθῆ καλά. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῆ πὼς ἡ Διοτίμα, σκοτεινὴ ἰέρεια τῆς Μαντινείας, θρυλικὴ μάντισσα, πού κατὰ κάποιαν ἐκδοχὴ ἀποτελεῖ μέλος τῶν ἱερέων και ἱερειῶν τῆς πανάρχαιας λατρείας τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, πού ἀναφέρονται στὸν Πίνδαρο και στὸν πλατωνικό διάλογο «Μένων», εἶναι και αὐτὴ πρόσωπο συνδεδεμένο με τὴν μυστηριακὴν ἢ ὄρφικὴν διάθεσι τοῦ ποιητῆ - ἱεροφάντη, ὁπότε κανένας δυῖσμός δὲν θὰ παρουσιάζετο στὴν ὀλοκληρωμένη ὑπόστασι τοῦ ποιητῆ. Ἄλλὰ τέτοια γνώμη δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ, τὴν μάχονται τὰ πράγματα. Εἶναι ὀλοφάνερο πὼς ἡ Διοτίμα τοῦ Χαίλδερλιν εἶναι ρωμαντικὴ δημιουργία· εἶναι ἡ Διοτίμα καθὼς τὴν μετάπλασε ὁ Πλάτων στὸ «Συμπόσιο», εἶναι ἡ Ἀθηναία, καθὼς ὁ ἴδιος ποιητὴς τὴν ὀνομάζει (ἔστω και παρεπίδημος), ἡ ὀμοτράπεζος, μαζί με τὸν ἐπίσης παρεπίδημο Μένωνα, τοῦ Σωκράτη και τοῦ Ἀλκιβιάδου στὸ «Συμπόσιο», ἡ προφήτις τῶν μυστικῶν και τῆς ἀληθινῆς οὐσίας τῆς Ἀγάπης, εἶναι ἡ προσωποποίησης τοῦ ἰδεώδους Ἐρωτα, ταυτόσημη με τὴν Βεατρίκη τῆς «Κωμωδίας», ἡ ὁποία εἶναι ὀμοῦ ὁ ἐξειδανικευμένος Ἐρως και ἡ Θεολογία στὴν ἀποθέωσί της. Ἡ Διοτίμα ἐνσαρκώνει τὸ ὑποκειμενικὸ στοιχεῖο, εἶναι ὁ χαμένος ἔρως τοῦ ποιητῆ, ἡ Κυρία Σουζέττα Γκόντάρτ, ἂν θέλετε νὰ τὴν ὀνομάσωμε, πού και με τὴν ἀπομάκρυνσί της δὲν παύει

νὰ ἀσκή τις εὐεργετικές της ἐπιρροές ἐπάνω του, νὰ τὸν ἐμπνέη, νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ στὴ ζωὴ, νὰ τοῦ ὑπόσχεται τὴν ἀθανασία, πού τοῦ ὑπόσχεται και ἡ πίστις τῶν ἐνστικτων του στὶς ἀστρικές δυνάμεις. Ἀπὸ δύο δηλαδή ἀντίθετους δρόμους, καταλήγει, σὰν διπλὴ ἀπόδειξις θεωρήματος, στὴν ἴδια αἰσιόδοξη λύσι. Ὁ θρίαμβος ὁμοῦ τοῦ ὑποκειμενικοῦ στοιχείου, πού παρεισφύει στὸν ἀντικειμενικὸν ἔτασμό τοῦ Σοφοῦ Ὀργιαστῆ, εἶναι ἀκριβῶς τὸ ὅτι παρεισφύει με τὴν ἑλληνικὴ μορφή τῆς Διοτίμας, και ἡ Διοτίμα τοῦ Χαίλδερλιν ξέφυγε τὸν κίνδυνο νὰ γίνῃ Τευτονίς (ὅπως τὴν ἔπαθε ἡ Ἰφιγένεια με τὸν Γκαίτε, και ἡ Ἡλέκτρα με τοὺς πλησίον της στὸ ἔργο τοῦ Χόφμανσταλ). Παρ' ὅλη τὴ ρωμαντικὴ, τὴν ὑπερρωμαντικὴ τῆς ρίζα, δὲν ἔχασε τὸν ἑλληνισμό της ἢ τὴν ἐξωεθνικιστικὴ μορφή της.

3) Ὅση λοιπὸν βασικὴ ἀντίθεσις ὑπάρχει μεταξύ τῆς προσωκρατικῆς ἑλληνικῆς σοφίας, στηριγμένης στὶς φυσικές θεοποιημένες δυνάμεις, και τῆς σωκρατικῆς και πλατωνικῆς ἰδεολογίας με κυριαρχία τῶν ἀγνωστων ἔως τότε «ἠθικῶν» ἀξιών, ἄλλη τόση ἀντίθεσις ὑπάρχει μεταξύ τοῦ ἐνὸς συστατικοῦ τῆς ψυχῆς τοῦ Χαίλδερλιν και τοῦ ἄλλου. Με τὸ πρῶτο του συστατικὸ ταυτίζεται ψυχικά με τις πηγές τῆς πρώτης σοφίας τοῦ Νίτσε, με τὴν ἀπόρριψι τοῦ Ὑπερφυσικοῦ και τῆς Μεταφυσικῆς, με τὴν προσήλωσι στὴ «Γῆ», δηλαδή στὴν πηγαία και ἐνστικτώδη λατρεία τῶν παντοδύναμων και ἀγαθοποιῶν δυνάμεων τῆς φύσεως. Με τὸ δεύτερο ἐξ ἄλλου συστατικὸ (και ἂν εἶχε μόνο τὸ δεύτερο και ὄχι τὸ πρῶτο), ὁ Χαίλδερλιν δὲν θὰ ἦτο παρά ὁ κατ' ἐξοχὴν Γερμανὸς ρωμαντικὸς ποιητὴς, ὁ κλαυθυμίζων γιὰ τὴ χαμένη του ἀγάπη, ἄλλη ἐκδοσις τῶν ὑποκειμενικῶν «θλίψεων τοῦ νεαροῦ Βερθέρου», με τὴ σφραγίδα ἴσως τῆς ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς, τόσης, ὥστε νὰ συμμετέχη και αὐτὸς στὸ κύμα τῆς Ἀναγεννήσεως πού ἐπικρατοῦσε στὴν Γερμανία και ἀλλαχοῦ. Οἱ ἑλληνικές του δηλονότι μορφές θὰ ἦσαν μεταμφιεσμένοι Γερμανοὶ με γλαμούδες, ὅσο εἶναι μεταμφιεσμένοι Γάλλοι οἱ ἥρωες τοῦ Ρακίνα.

4) Σώτεια ὑπῆρξε ἡ ἐπίδρασις και ἡ κατῆχυσις τοῦ πρώτου συστατικοῦ στὸ κρᾶμα πού παρήχθη. Ὁ ρωμαντισμός μεταβάλλεται σὲ ὄρφισμό. Τὸ ἐρωτικὸ στοιχεῖο, τὸ στοιχεῖο τῆς ἀτυχῆς ἀγάπης, χάνει τελείως τὴν ὑποκειμενικὴ πηγὴ του, τὴν ἀτομικὴ μεμψιμοιρία, και ὡς ἐκ θαύματος μεταβάλλεται σὲ κυνηγητὸ τῆς Εὐρυδικῆς στοὺς κόσμους τοῦ ἱεροῦ Ἄδου, με ὀργιώδη θρίαμβο τοῦ Ἐρωτα στὸ διάστημα. Ἡ κρᾶσις τῶν δύο στοιχείων ἐγινε πηγὴ ἀρμονίας, δηλαδή ἐπέτυχε αἰσθητικά, γιὰτὶ και τὰ δύο ἀλληλοσυγκρουόμενα κίνητρα ἦσαν δυνατὰ στὴν πηγαία τους εἰλικρίνεια και δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἐπιφα-

(1) Εἶναι εὐτυχῆς σύμπτωσις πού στὰ τελευταία τέλη τῆς «Νέας Ἐστίας» δημοσιεύεται ἡ Γέννησις τῆς Φιλοσοφίας: στὰ χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Τραγωδίας» τοῦ Νίτσε, στὴν ὥρασι μετάφρασι τοῦ κ. Χουρμούζιου, πού θὰ βοηθήσῃ πολὺ στὴν κατανόησι τῶν γραφομένων μου.

νειακό η χάριν τῆς τεχνικῆς βεβιασμένο. Ὅπωςδὴποτε, τὸ δεύτερο συστατικὸ ἀπομακρύνει τὸν Χαίλδεριν ἀπὸ τὸν Νίτσε, ὅσο τὸ πρῶτο τὸν προσεγγίζει. Ὁλόκληρὴ ἢ «λυρική» του παραγωγή κατευθύνεται ἀπὸ τὴν κράσι τῶν δύο τούτων συστατικῶν.

5) Ὑπάρχει ὁμοίως καὶ ἓνα ἄλλο κοινὸ στοιχεῖο μεταξὺ Χαίλδεριν καὶ Νίτσε, ἡ ἔμμομη ἰδέα, βαλμένη σὲ πρακτικὴ ἐφαρμογή, τῆς μονώσεως, τοῦ ἐρημιτισμοῦ, τῆς κοινωνικῆς ἀποξενώσεως, τῆς ἀποφυγῆς τῆς ἐπαφῆς μὲ τοὺς ὁμοίους των. Συνείδησις ἴσως τοῦ παταγώδους μεγαλειῶν των, ἡ ὑπερήφανη αὐτὴ στάσις τῆς ὑπεροχῆς, πρόδρομος ἴσως καὶ στοὺς δύο τῆς φοβερῆς μοιραίας μάστιγος τῆς παραφροσύνης, τοὺς ἔνωσε σὲ Πάνθεο τῶν δημιουργῶν μὲ κοινὸ φωτοστέφανο. Ἀλλὰ καὶ κληρονομία ὁμοίως μπορεῖ δικαίως νὰ θεωρηθῆ αὐτὴ ἡ ἀγέρωχη ἀπομόνωσις, κληρονομία ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Σοφοὺς, ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτο, ἀπὸ τὸν Ἐμπεδοκλῆ, πού διὰ λέξαν, περιπατώντες ἐπὶ πτερυγῶν ἀνέμων (καὶ τοῦτο εἶναι τὸ περιεργότερο), τὴν μισανθρωπία γιὰ ἐργαστήρι, ὅπου μέσα καλλιεργοῦσαν τὴν ἀληθινὴ τους ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Τ' ἀριστουργήματα τοῦ Χαίλδεριν «Ὑπερίων» καὶ «Θάνατος τοῦ Ἐμπεδοκλῆ» εἶναι μεστὰ ἀπὸ τὸ στοιχεῖο αὐτῆς τῆς μονώσεως.

* *

Ὅσο γιὰ τὸ ποίημα πού παραθέτω, καθαρὰ ἐλεγειακὸ, νομίζω πὼς περιττεύει κάθε ἀνάλυσις. Τίτλοφορεῖται «Θρήνος», ἀλλὰ εἶναι ἡ παρηγορώτερη καὶ αἰσιοδοξώτερη ἀποκάλυψις τῆς ἀθανασίας μας, εἶναι ἡ ἐπιβίωσις τῆς εὐδαιμονίας, χάρι στίς ὑπέροχες ἐπιρροές τῆς Ἀγάπης, καὶ παρ' ὅλα τὰ πρόσκαιρα μαρτύρια τῆς Ἀγάπης. Θέλω μόνο νὰ ἐλκύσω τὴν προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη στὸν πλοῦτο τῶν ἐπιβλητικῶν εἰκόνων, πού πολλὰ εἶναι πραγματικὰ δωρικῆς ὠραιότητος στὴν λάμπουσα ἀπλότητά τους· καὶ ἄλλες πάλι ἔχουν ἰσχυρότατη τραγικὴ ὑπόστασι, καθὼς λόγου χάριν (τῆς πρώτης κατηγορίας) ἡ εἰκόνα τοῦ Πενθοῦντος, πού ἐν τούτοις, ἀπὸ ἐνστικτην αἰσιοδοξίαν ἀδιάψευστη, σκέπτεται πότε νὰ καλλύνη τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης του, σὰν γιὰ μέλλουσα γιορτῆ (2, στίχ. 14-

15), ἢ ἡ εἰκόνα τῶν ἀσώτων συμποσιαστῶν (6, στίχ. 4 ἕως τέλος), καὶ ἀκόμη (δεύτερη κατηγορία) ἡ εἰκόνα τοῦ πληγωμένου ζώου πού τρέχει στὸ συνηθισμένο του κρησφύγετο ἀπὸ συνήθεια, ἀλλὰ ὅπου ἀντὶ γιὰ ἀνάπαυσι τὸ περιμένει ὁ πόνος καὶ ὁ θάνατος (1, στίχ. 7-14): πόση τραγικὴ πικρία, πόση ὑπερανθρώπινη συμπόνια ὑπάρχει στὴν εἰκόνα αὐτῆ τῆς φύσεως. Τέτοιες ὠραίες εἰκόνες, μαζὶ μὲ τίς ἀναριθμητὲς πού ἐξυμνοῦν μὲ τὸν ὀργιαστικώτερο, τὸν τελετουργικώτερο τρόπο τίς ἐνοράσεις τῆς φύσεως βρίθουν στὸ ἔργο, πού ἔχει γιὰ κατακλεῖδα τὴν λειτουργικὴ σὲ μακαριότητα ἀποθέωσι τοῦ Ἐρωτα ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀστρικῶν Δυνάμεων καὶ Ἀρετῶν τοῦ Σύμπαντος: πραγματικὸς «ἐθνικός» Παράδεισος καὶ παγανὸ Πάσχα, ἀναζωπύρησις τῶν μακαριστῶν Ἡλυσιῶν.

Εἰδικώτερα τέλος, γιὰ τὸν τρόπο πού υἱοθέτησα στὴν ἐργασία μου, ἔχω νὰ πῶ: Τὴν ὀνομάζω «σχεδιάσμα παραφράσεως» ἀντὶ μετάφρασι, ὄχι γιὰ τὴν τάχα ἀποξενώθηκα ἀπὸ τὴ στενὴ παρακολούθησι τοῦ κειμένου, οὔτε μιὰ στιγμὴ δὲν ἔκαμα τέτοιο πρᾶγμα, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀναγκάσθηκα νὰ προσθέσω πού καὶ πού μερικὲς λέξεις ἢ ἀκόμη καὶ φράσεις ὀλόκληρες ἐπεξηγηματικὲς, πού ξεκαθαρίζουν τὴν κάποτε στρυφνὴ ἔννοια, ἀλλὰ πού διατηροῦν αὐστηρὰ τὴν ἴδια ἀτμόσφαιρα πού ἐξαγίασε ὁ ποιητῆς.

Ἐνα εἶδος εἰδικῆς προσωδίας καὶ μετρικοῦ (χωρὶς δεσμεύσεις) σχηματισμοῦ τῆς φράσεως, ἀνάλογα μὲ τὴ μουσικότητα τοῦ κειμένου, συντελοῦν πολὺ στὴν πιστότερην ἠχητικὴ ἀπόδοσι. Τὸν ἴδιο σκοπὸ ἐπιδιώκει καὶ ἡ ἀρχαιοπρέπεια τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ἀνάλογη μὲ τὴν ὀρφικὴ καὶ τελετουργικὴ ἐμφάνισι τοῦ ἔργου. Ὑπερέβαλα καὶ τὸν ἑαυτό μου ἀκόμη σὲ «καθαρολογία» καὶ ξεύρω βέβαια πὼς κινδυνεύω νὰ χαρακτηρισθῶ ὡς «ἀπολωλὸς προβάτιον» τῆς ἄλλωστε τόσο ρευστῆς δημοτικῆς, ἀλλ' ἀψηφῶ τὸν κίνδυνο τῆς μομφῆς, μπροστὰ σὲ κείνο πού νομίζω αἰσθητικὰ ὀρθὸ καὶ λύσι μοναδικὴ τοῦ μεγάλου προβλήματος πού μοῦ προτίθετο, ἀνεπίδεκτου κατὰ τὴν πεποίθησί μου κάθε ἄλλης.

Καὶ τώρα, ἐπὶ τοῦργον.

Τ. Κ. ΠΑΠΑΤΖΩΝΗΣ